

SOCIOLOŠKA METODOLOGIJA

Vsaka znanstvena disciplina mora **imeti opredeljen**:

- predmet raziskovanja
- sistem znanstvenih spoznanj
- razvite metode raziskovanja

Metodologija je teorija postopkov in načinov raziskovanja in vključuje načela raziskovanja, ki so splošno veljavna za vse znanosti.

Načela znanstvenega spoznanja

Za znanstveno spoznanje mora veljati:

- **splošnost**: spoznanja veljajo za **širše** in ne le za konkreten primer. *Primer*: črni in beli labodi.
- **objektivnost**: Treba je **izključiti subjektivnost**. Sociolog HEISENBERG trdi, da je to zelo težko.
- **preverljivost**: gre za zahtevo po **popolnem opisu raziskovalnih postopkov** in metod, s katerimi so bila pridobljena nova spoznanja. Podatke moramo **preveriti**.
- **veljavnost**: vprašanje veljavnosti se nanaša na odnos **med zbranimi podatki** ter **raziskovalnim problemom**. To je težko doseči zaradi kulturnih razlik v šolskem znanju. *Primer*: Dijaki teste različno rešujejo.
- **zanesljivost**: zanesljivost opredeljuje **kakovost naših meritev**, saj se nanaša na natančnost merjenja.

Korelacija in vzročnost

Kadar v določenih okoliščinah obstajajo zveze med pojavi, govorimo o **povezanosti ali koleraciji**. Korelacija izraža **stopnjo povezanosti**. Zveze med pojavi so vzročne. Prvi pojav je **vzrok**, drugi pa **posledica**. *Primer*: Družben položaj družine, iz katere učenec izhaja, vpliva na njegov uspeh v šoli. Lahko pa gre samo za **navidezne zveze**, kjer obstaja povezanost med dvema pojavoma zaradi tretjega pojava. *Primer*: Sociolog Durkheim je ugotavljal, da je pravi vzrok samomorov v predbožičnem času in poletih zaradi večje socialne izključenosti, saj so takrat ljudje bolj socialno aktivni kot pa sam letni čas.

Spremenljivke

To je **pojavnost spreminjanja**. Pogoste spremenljivke pri sociološkem raziskovanju so:

■ <u>spol</u>	n
■ <u>starost</u>	n
■ <u>versko prepričanje</u>	o
■ <u>izobrazba</u>	o
■ <u>dohodek</u>	o
■ <u>pripadnost družbenemu sloju</u>	o

Proučevanje povezanosti med dogodki in pojavi je v bistvu raziskovanje povezanosti med spremenljivkami. Kadar preučujemo **vzročno-posledično** vplivanje ene spremenljivke na drugo, govorimo o **neodvisni (n) in odvisni (o) spremenljivki**. Odvisna spremenljivka je tista, ki je predmet našega raziskovanja, *npr*: dohodek in se spreminja, ker nanjo vpliva neodvisna spremenljivka izobrazba. Neodvisna spremenljivka povzroča spremembo na odvisni spremenljivki. Kdaj je spremenljivka lahko odvisna ali neodvisna, lahko določimo na podlagi hipoteze, *npr*: dohodek je odvisen od izobrazbe.

Hipoteza ali domneva o povezanosti dogodkov je naš **predlog za razumevanje pojavov**. Izraženo domnevo moramo v skladu z načeli znanstvenega spoznanja preveriti in tako **dokazati** pravilnost

(nepravilnost) našega predloga za razumevanje raziskovalnega problema (nadaljevanke gledajo večinoma starejše ženske).

Vzorčenje

Sociologe zanimajo **lastnosti skupine ljudi**. **Populacija** je **skupnost vseh enot** nekega pojava, ki ga preučujemo (prebivalstvo). **Vzorec** je **del proučevane populacije**, na podlagi katere sklepamo o celotni populaciji. **Vzorčenje** so postopki za izbor enot v vzorec. Kadar je za vsako enoto populacije enako verjetno, da bo vključena v vzorec, govorimo o **slučajnem (naključnem) vzorcu**. *Primer:* Vsakemu prebivalcu Slovenije pripišemo zaporedno številko, nato izločimo vsakega 7. V t.i. **strukturiran vzorec** skušamo zajeti značilnosti populacije, *primer:* izobrazbena struktura, starostna struktura, finančna struktura....

Tako lahko sklepamo o celotni populaciji. Pravimo, da je vzorec **reprezentativen (tipičen)**.

Metode družboslovnega raziskovanja

Metode družboslovnega raziskovanja so **celota teoretičnih spoznanj** in postopkov, ki omogočajo prava spoznanja o družbenih procesih.

METODA OPAZOVANJA

Predmet raziskovanja mora biti **natančno opredeljen**.

- opazovanje mora biti **sistematično**
- treba je **voditi zapise**
- opazovanje mora **temeljiti na znanju**
- opazovane rezultate je **treba preveriti**

V sociologiji se upodablja metoda opazovanja z udeležbo, *npr:* raziskovalec živi med klošarji. Pozitivno je, da jih **bolj poglobljeno razume**.

Slabe lastnosti metode opazovanja: lahko jo izvajamo le v manjših skupinah. Zato je posplošitev spoznanj manjša. To je tudi nevarno in kaznivo. Zahteva več let proučevanja in je preveč subjektivno.

METODA EKSPERIMENTA

Potrebujemo dve skupini:

- **eksperimentalno skupino**, kjer se odvija delovanje spremenljivke
- **kontrolna skupina**, ki vpliva na eksperimentalno skupino

Opazujemo vplivanje neodvisne spremenljivke na odvisno. Pojavlja pa se **etnično vprašanje**, če je eksperimentiranje na ljudeh sploh opravičljivo.

METODA SPRAŠEVANJA

Tu se pogosto uporablja intervju in anketa.

1. Intervju

Pri njem ločimo:

a.) strukturiran intervju, kjer so vprašanja **vnaprej pripravljena**. Vpliv spraševalca je manj oseben. Odgovori so skopi (ja ali ne) in vprašani ne more izraziti svojega mnenja.

b.) Nestrukturiran intervju, je manj formalen. Vprašani **lahko izrazi** svoje mnenja. Slabo je lahko to, da se **zavleče**. Odnos je bolj oseben. Vpliv spraševalca je lahko moteč.

2. Anketa

Na vprašanje se odgovarja pisno- vprašanja so lahko zaprta ali odprta. **Zaprta** ponujajo predlog odgovora (a,b,c,d...), pri **odprtih** pa lahko anketirani izrazi svoje stališče, prepričanje (s katerimi problemi se ukvarjajo dijaki v Sloveniji).

Dobre lastnosti ankete so anonimnost, saj so odgovori bolj odkriti.

Slabosti ankete pa so, da so vprašanja lahko vsiljujejo odgovor in so nejasna, zato se uporablja t.i. **pilotsko spraševanje**, kjer na manjšem vzorcu preizkušajo, če so bila vprašanja jasno zastavljena.

Metode spraševanja se **pogosto uporabljajo** zato, ker omogočajo **kvantitativno obdelavo podatkov** in zajemajo veliko število ljudi.

METODA ANALIZE DOKUMENTOV

Sem spadajo **osebni dokumenti, listine** (časopisna poročila, knjige, dokumenti, dnevniki, ...) **Vprašljivost** je verodostojnost vira, viri so lahko delni, a uredijo gradivo iz daljne preteklosti.

Z raziskovanje (splošno) lahko posameznike prizadenemo **fizično ali psihično**.

Primer za fizično prizadetost: Socialni psiholog Mauzafer Sherif je opravil eksperiment z 12 letnimi dečki. Razdelil jih je v dve skupini in namerno povzročil tekmovalnost in konfliktnost. Najprej so se obmetavali z manjšimi predmeti, po nekaj dneh pa so se pri kosilu začeli obmetavati s pladnji. Raziskovanje je moral prekiniti.

Primer za psihično prizadetost: Dva sociologa sta raziskovala vzroke za življenjske tragedije, ki pozneje vplivajo na duševna obolenja. Raziskovanje sta morala opustiti, ker so nekateri udeleženci postali zelo depresivni.

Od značilnosti raziskovalnega problema so odvisne **raziskovalne strategije:**

- **študije posamičnega primera:** to so poglobljene študije. Majhno skupino preučujemo v podrobnostih (*npr:* stranka)
- **primerjalne analize:** primerjamo različne skupine ljudi
- **longitudinalne študije:** trajajo več let
- **pilotne študije:** gre za analizo nekega popolnoma neraziskovanega področja. tako dobijo vsaj grobo predstavo, informacijo

ZBIRANJE PODATKOV

Lahko jih zbiramo **sami ali pa uporabimo že zbrane statistične podatke**. Če jih zbiramo sami, je treba izdelati **metodološki instrumentarij** za zajemanje podatkov. Podatke prikazujemo v tabelah, grafikonih...

Stopnje (faze) raziskovalnega dela - načrt raziskovanja

1. OPREDELITEV PROBLEMA:

Izbrano področje je treba **utemeljiti in opredeliti sociološki vidik**.

Primer: Ali so dekleta v naših šolah uspešnejša in če so, zakaj? Opredelitev je lahko pisna ali gre za pojasnitev.

2. PEGLED LITERATURE:

Pogledamo kateri vidiki še **niso bili analizirani**. Pregled literature nas opozori tudi na možnosti in omejitve pri raziskovanju izbranega problema.

3. OPREDELITEV HIPOTEZE:

V njej izrazimo **naše videnje odnosov med pojavi**. Domnevo je potrebno še dokazati.

4. IZBOR METOD:

Izbor je odvisen od **izbranega problema**, postavitve hipoteze. Ponavadi uporabimo **kombinacijo različnih metod** (*npr.* metode spraševanja, opazovanja, analize dokumentov,...).

5. ZBIRANJE PODATKOV (gradiva):

Potrebno je **voditi dokumentacijo**, biti sposoben komuniciranja, pravilno predstaviti podatke, kar vpliva na analizo.

6. ANALIZA REZULTATOV:

V okviru analize vzpostavimo **zvezo med zbranimi podatki** in opredeljeno hipotezo.

7. ZAKLJUČEK:

Na podlagi analize rezultatov lahko ugotovimo, ali zbrano gradivo **potrjuje hipotezo**.

Kako brati tabele?

- V celoti **preberi naslov**
- Preglej, ali tabelo spremljajo **komentarji in pojasnila** (*npr.*: navaden vir)
- **Natančno preberi naslov vrstice**, ki bolj natančno definira zbrane podatke
- **Poglej enote**, v katerih so podatki izraženi. Lahko jih spremenimo, *npr.* v %.
- Poskušaj sam **izoblikovati sliko o informacijah**, kljub temu, da ima tabela komentar.

Statistični pojmi

Srednja vrednost meri središčno vrednost spremenljivke, k meram srednje vrednosti spadajo:

ARITMETIČNA SREDINA:

Izračunavamo jo tako, da podatke seštejemo in delimo s številom enot. *Npr.*: seštejemo aritmetično sredino dohodkov 15 zaposlenih. Dohodke seštejemo in delimo s 15. a.s. uporabljamo, kadar odstopanja med enotami niso velika.

MODUS:

Je tista vrednost spremenljivke, ki se v populaciji **najpogosteje pojavlja**. *Npr.*: najpogostejša višina dohodka. A modus ne zajame različnosti podatkov. Ničesar ne pove o možnih višinah dohodkov nasploh.

MEDIANA:

$\frac{1}{2}$ enot populacije ima manjšo, $\frac{1}{2}$ pa večjo vrednost. Podatki so zanimivi, kadar primerjamo mediano 2 različnih skupin.

VARIANCA:

Označuje stopnjo razpršenosti pojava, to je povprečje kvadratov odklonov od aritmetične sredine.

STANDARDNI ODKLON:

Je kvadratni koren iz variance.

KORELACIJA:

Izraža **stopnjo povezanosti** 2 spremenljivk. Izrazimo jo s koeficientom. Pozitivna je, če se z večanjem vrednosti ene spremenljivke večajo vrednosti druge. Kadar obstaja popolna povezanost, je korekcijski koeficient **1**, če povezanost ni dokazana, je korekcijski faktor enak **0**. Popolnih povezanosti med 2 spremenljivkama v družboslovju ni. Že kadar je vrednost korelacijskega koeficienta **0,6**, gre za zelo močno povezanost med spremenljivkama.